

LYCEUM

A derék nem fél az idők mohától

Berzsenyi Dániel az arany-sarkanytús vitéz Felsőbüki Nagy Pálnak címzett ódájának szép gondolatával feliratozott emléktáblát, amely Szilády Áron iskolaalapító tudós, lelkes születésének 150. évfordulóján, 1987. október 30-án került átadásra a gimnázium előcsarnokában, Szebényi Imre szobrász rézdomborműve ékesíti.

Szebényi Imre, (Doboz, 1923. február 9. - Toronto, 1983. november 19.) nevét sokan elfeledték már, pedig hí tanítványa volt egykor a Szilády Áron Gimnáziumnak. A réz domborművön kívül az új épület déli homlokzatán látható az 1974. március 14-én átadott lemezszobra, a *Kiskun tudomány*.

A hatvanas években szakított a realista felfogással, és új ábrázolásmódot, anyaghasználatot és a kalapált, hegesztett technológiák lehetőségeit kereste. A *Kiskun Tudomány* avatásakor már Kanadában élt, miután itthon nem kapta meg a szakmai támogatást. A Művészeti Lexikon ezt a művet *Psalmus Hungaricus* néven említi. Jellegetes nyújtott arányaival, hegesztett felületeivel eltér a közteri szobrászat korábbi mintáitól. Helyi értékünk.

Szakmai életút: 1948-1950 között Magyar

Iparművészeti Főiskola, mestere: Somogyi József; 1951-1954: Magyar Képzőművészeti Főiskola, mesterei: Mikus Sándor, Szabó Iván. Mikus Sztálin-emlékművének bronz kapuit kivitelezte, majd a főiskolát otthagya épületszobrászati munkákat vállalt.

Kiállítóművészként az 50-es évek második felében öt-

vös munkákkal, érmeikkel és kalapált ólom kisplasztikákkal jelentkezett. A 60-as években megújuló szoborplasztikai felfogás egyik kezdeményezője. Műveit ekkor már a mitologizáló narratíva és a kalapált, hegesztett lemezalakítás jellemezte (Nyilazó fiú, Kariatida, Zodiákus épületplasztika, Oroszlán és bika, Magyar Sybilla, 1848, Duna és mellékfolyói). 1967-ben Vilt Tiborral, Varga Imrével és Schaár Erzsébettel együtt részt vett a székesfehérvári Könnyűfémű által támo-

gatott alumínium szobortechnológia kísérleteiben (Vízöntő). 1968-ban a mid-delheimi szabadteri szoborparkban - Antwerpen mellett - felállították kalapált, hegesztett eljárással készült köztéri lemezplasztikáját (Horgász). Itthon nem kapta meg a megfelelő szakmai segítséget, ezért belgiumi sikerét követően Kanadába emigrált 1968-ban. Itt élete további évtizedeiben többnyire tanításból és épületszobrászati munkákból tartotta el magát.

Horganylemezből, ólomból, rézből kalapált plasztikai adják az életmű javát. Kanadai éveinek fő műveit saját életének tragikus víziói alkotják (Sokarcú Démon, Befalazott szobrász, Szobrász szarkofágban, Befagyott Duna). Életműve legnagyobb szakmai elismeréseként a British Museum 1979-ben megvásárolta a Busó karnevál (Ecce imago) c. éremsorozatát.

A kiskunhalasi kiállításán (1967) Diószegi Balázs festőművész és Janó Ákos múzeumigazgató köszöntette. Öröksége velünk él tovább.

Források: Kiskunhalas almanach 2000, 15. fejezet Lehoczky György. https://www.kozterkep.hu/adattar/lexikon_szocikk/4408

LYCEUM

TÁRSASÁGI KÖZLÖNY
MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE.

TIZENHETEDIK SZÁM
V/I. ÉVFOLYAM

Kiadja a
VASHATOS Kft.
Kiskunhalas

www.vashatos.hu

Szerkesztő:
LUKÁCS LÁSZLÓ

Kapcsolattartó:
Kiss Sándorné
Telefon: 20/465-2300

Készült a Szilády Áron Társaság
tagjai részére.

Kereskedelmi
forgalomba nem kerül.
A megjelent lapszámok
elérhetőek a vashatos.hu
és a sziladyarontarsasag.hu honla-
pokon.

* * *

A SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG
tisztviselőinek (elnökség)
elérhetőségei:

Lukács László elnök
lukacsaszlo@hdsnet.hu

Dóka József alelnök
hunepkerkft@gmail.com

Dr. Bognárné Nagy Éva alelnök

Szakál Aurél alelnök

Palásti Károly alelnök

LEVELEZÉS:

6400 Kiskunhalas,
Hősök tere 2.
Telefon: 77/421-123

Bor-kalendárium

Célunk nem csupán a régi, szép hagyomány felelevenítése, de annak bemutatása is, mennyire ájtarta a régi idők emberét az embertársak iránti szeretet és a közösségi érzés.

Február

Böjtelő Hava - Halak Hava

Február még sok rossz időt, csikorgó hideget, ítéletidőt tartogat a tarsolyában. De február a farsangolás ideje is. Gyökere a pogány római Lupercalia ünnepben, a bacchanáliákban keresendő. Európaszerte nemcsak a szőlős-borosgazdák, az egyszerű földművesek körében volt általános, hanem a reneszánsz királyi udvarok kedvelt mulatságai közé tartozott. Mátyás király udvarában nagy maszkos mulatságokat rendeztek. Húshagyókedden - húshagyatkor - igazi karneváli hangulat uralkodott. A húshagyó keddi asszonyfarsang a szőlőhegyek pincéiben a Balaton-felvidéken ismert, kedves szokás volt. Ekkor az asszonyok előtt egész évben tilosnak számító

borpincékbe vidám női csoportok látogattak ki délután és késő estébe tartó asszonyfarsangot tartottak. Húshagyó kedd mozgó ünnep, a farsang utolsó napja. Nevét onnan kapta, hogy régen a másnapján - Hamvazó szerdán - kezdődő negyvennapos húsvéti böjti időszak teljes hústülatommal járt. **Február 2. - Gyertyaszentelő boldogasszony.** A régi rómaiaknál tavaszkezdő nap volt. Nagy ünnepséget rendeztek, a Lupercaliát. Plutótól, a sötétség istenétől elrabolt gabonaistennő, Ceres keresésére indultak gyertyás-fáklyás körmenettel. A keresztény egyház gyertyaszentelési ünnepé szelídítette ezt az ünnepet. A szentelt gyertya pedig egészség-szerencsevarázsló eszközzé vált. **Február 3. - Balázs napja.** Balázs napja a magyar nyelvterületen is az egészség- és termésvarázslás, a gonoszűzés, a madárűzés, az időjárásjóslás napja. Magyarországon a szőlősgazdák a szőlőjük négy sarkában megmetszettek egy-

egy tőkét, hogy Balázs védje meg a szőlőket, zavarja el őszszel szőlőéréskor a madarakat, hogy azok ne tegyenek kárt a termésben. **Február 14. - Bálint napja.** A parasztagadásokban ekkor már megindul a tavaszi tevékenység, mert Bálint napján megszólalnak, csivitelnek a télen helyben maradt madarak, a verebek. Ők már jelzik a tavasz közeledtét. A gazdák metszik a fákat, a szőlőt; gyümölcsfákat is ültetnek, mert hamar kihajt és megerősödik. Azonban a hideg időnek is van jele: ha Bálint napján megszólal a pacsirta, s azt mondja: „csücsülj be!”, akkor még hidegre kell számítani.

Március

Böjtmás Hava - Kos Hava

Márciusban megkezdődik a munka a szántóföldön, a gyümölcsösben, szőlőben. Az asszonyok vetik a borsót, a répát, a zöldséget, a palántának való magot, dugdossák a hagymát.

(RÉSZLETEK) VASÁRNAPI ÚJSÁG 1859.

Állandó programjaink

A Szilády Áron Társaság az alapítás óta (1993) eltelt időszak kezdeményezéseit, stabil tevékenységét megerősítve, kibővített együttműködésre törekszik a halasi civil közösségekkel, különösen azokkal, akik a lokálpatrióta értékrend mentén szervezik meg a helyi tevékenységüket.

A kiemelt ügyeink esetében szükséges az erőforrásainkat bővíteni, ezért az önkéntes segítőkön túlmenően, új tagok, támogatók belépése indokolt, hogy a munkatervünkben rögzített feladatok teljesülhessenek. Mindezek figyelembevételével, mindenképpen részt kell vállalnunk a nemzeti pá-

lyázati alapok által meghirdetett kiírásokon, pl. NEA stb., illetve a halasi vállalkozások részéről számottevő adományokra is számítunk, különösen akkor, ha vissza tudjuk állítani a közhasznú minősítésünket a hatályos jogszabályok alapján.

Társaságunk továbbra is megbízható szervezeti keretet nyújt a lokálpatrióta értékeink megőrzéséhez, hagyomány-szeretetünk pedig kimeríthetetlen forrását jelenti múltunk, jelenünk és jövőnk megbecsülésének. Ragaszkodunk az alapítói hitvallásunkhoz és szellemi elődünknek tekintett *Halasi Polgári Olvasókör* 1863. január 10-én véglegesített alapvetéséhez, ti. az nem más, mint „a város polgárai körében a művelődés, szellemi fejlődés biztosítása társas élet formájában.” Bátorítom, hogy ajánljon új, cselekvő tagokat a 150 fős lokálpatrióta közösségünkbe!

Szilády Áron Társaság

Programterveink 2021-ben

Egykor **Szilády Áron** (1837-1922) ref. lelképásztor, orientalista nyelvész és akadémikus kedves jelmondata volt a „*Patria est cara*“, amit a „*haza drága*“ kifejezéssel fordított és életének fontos gondolatává vált. **Bálint Sándor** – etnográfus, művelődéstörténész, a hazai vallási néprajz megteremtője a magyar néprajz legnagyobb alakjainak egyike – azt írta róla 1926-ban, hogy „*Kivesző, de legjobb magyar fajta*”.

Felhívom a figyelmét, hogy nem változott meg a tagsági jogviszonnyal kapcsolatos szabályozásunk. Minden évben az elnökség által elfogadott belépési nyilatkozat megléte és évente március 31-ig, 1000 Ft tagdíj befizetésével együttesen gyakorolható a tagsági jogviszony. Ebből

az következik, hogy a szék-helyünkön átvehető csekken vagy személyesen, illetve átutalással befizetett tagdíj, csak március 31-ig vehető figyelembe, a határidőn túli befizetéseket adományként kell elkönyvelnünk, amit egyébként szívesen fogadunk az 1 %-os adófelajánlások mellett!

ÁLLANDÓ PROGRAMOK

(Szilády Áron Református Gimnázium díszterme)

VIII. Protestáns Művészeti és Tudományos Napok
2021. október 30-november 5.

Egyeztetés alatt álló programok. Péter Dénes Népfőiskola

Halasi Téka
XXI-XIII. előadás (3 alkalom)

Lokálpatrióta klubestek
XII-XIV. est (3 alkalom)

Honismereti határjárás
XX-XXI. út (2 alkalom)

Halasi Pódium
III. alkalom (1 program)

Thúry József Emléknep
2021. május 21. (péntek)

Elindítjuk az **Alma Mater Club** szervezését a „sziládys” szülők számára nyitott tagsággal, pártoló közösségként.

Fotó: Kiskunhalasi Ref. Főgimnázium a Kossuth utca felől, 1915-ben.

KIEMELT ÜGYEK, TERVEK

1. **Szilády Áron és tudóstársai** – Félmagas dombormű (kőből, bronzból) elhelyezése a ref. imaház külső oldalfalán. A Szilády Áron Társaság 2014-ben azt kezdeményezte, hogy helyezzünk el emléktáblát „Szilády Áron és tudós társai” címmel azokkal, akikkel egykoron szorosan együtt dolgozott tudományos munkája során és lényegében az ország egyik legfontosabb keletkutatóval foglalkozó tudós akadémikusokat mutatja be.

2. **Szilády emlékszoba** Szilády László, Szilády Áron és Szilády János életét és munkájukat bemutatását szolgálja az emlékszoba a régi gimnázium

épületében, a ref. templom mellett.

3. **Évkönyv 2001–2020**
A Szilády Áron Társaság év-

könyvet ad ki az elmúlt 20 éves tevékenységünk összefoglalása céljából. Előjegyzésre nyílik lehetőség 2000 Ft/db áron, amit a Lelkészi Hivatalban ((kedden

vagy pénteken 14:00–16:30 óráig!). Telefon: 77/421-123) lehet előfizetni. Újratervezett megjelenése: 2021 április!

4. Levelező lista (levelező tagok) összeállítása csak e-mail címekre, mert szívesen veszünk minden támogatást és segítséget, pl. újságcikkek, programajánlatok, előadóként, önkéntes segítségnyújtásban stb.

Nemzeti Együttműködési Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Az egyesületalapító Széchenyi

„Mai világban – s csuda, hogy annyi idő kelle ily egyszerűség megtalálására, – már kiki átlátja, – hogy egy magányos ember semmi s csak egyesületeknek van hosszú élete és igazi súlya.” – „Az egyesületi eszme az emberek között a legnagyobb és egyben legszelídebb erő és hatalom.” (Széchenyi István)

Az egyesület

Az egyesület (universitas personarum) természetes és jogi személyek által önkéntesen létrehozott, hatóságilag engedélyezett és ellenőrzött alapszabályokban megfogalmazott gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális, tudományos, szakmai és egyéb közös célok megvalósítása érdekében létrehozott, önkormányzattal meghatározott szervezettel és önálló gazdálkodással rendelkező társaság, melynek tagjai meghatározott tagdíjat fizetnek.

Az egyesületek általános jellemzői: jogi személyiség (Magyar Magánjogi Törvényjavaslat 43.§.), testületi szervezet, (alapszabály, szervezet) (Magyar Magánjogi Törvényjavaslat 49. és 53. §-ok) a tagság személyhez kötöttsége, (a tagok jogai és kötelezettségei jogutódaira nem szállnak át.) és a tagok állandó fluktuációja. (A tagok az egyesületből bármikor kiléphetnek.) (Magyar Magánjogi Törvényjavaslat 71.§.).

Az egyesület kifejezetten gazdasági, pontosabban anyagi hasznot célzó tevékenységet nem folytathat. Rendszerint tudományos, művészi, jótékonyági, tágabb értelemben vett politikai célokat követ. Ezért az

egyesületek fontos tényezői a társadalomnak, az egyének és csoportok azonoságtudata formálásának, a közvélemény alakításának, hiszen a társadalom életében való részvétel eszközei. Alapítása emberi jog, az államhatalom korlátja. Otto von Gierke (1841–1921) híres német jogtudós minden népnél az egyesületek alakításában látta a nemzeti öntudat legelső megnyilatkozását, a legelső öntudatos nemzeti cselekményt. Olyan demokratikus elveket valósított meg a gyakorlatban, (tagok jogegyenlősége, tisztségviselők választása, elszámoltatása) amelyek az adott ország alkotmányos rendszerében még nem lett volna lehetséges.

Az egyesület szervezete az alapszabály alapján közgyűlésből és igazgatóságból áll. A közgyűlésen egyenlő szavazati joggal vehet részt minden tagja az egyesületnek. A közgyűlés választja meg az igazgatótanácsot, amely végrehajtja a közgyűlés határozatait és képviseli az egyesületet.

Az egyesületekre vonatkozó jogi szabályozás részben a közjog, részben a magánjog tárgya. Az egyesületi közjog meghatározza az egyesület keletkezésének, működésének és megszűnésének közjogi feltételeit, valamint a közhatalom felügyeleti jogát. Az egyesületi magánjog viszont azt határozza meg, hogy milyen feltételek mellett léphet az egyesület jogi személyként a magánjogi forgalomba, és hogy életviszonyait milyen

szabályok rendezik. Éles elválasztása a két jogágnak ezen a területen nem történt meg.

Az egyesülési jog, mint szabadságjog Nyugat-Európában a XVIII. század második felében alakult ki. A XIX. században már szinte valamennyi polgári alkotmány deklarálta az egyesülési szabadságot. Különösen jelentősnek bizonyult az 1831-es belga alkotmány, amelynek 20. cikkelye kimondta: „A belgáknak joguk van társulatokban egyesülni; ezen jogot nem szabad korlátozó rendszabályok alá venni.”

Magyarországon az egyesületek magánjogi jelentőségét sokáig nem ismerték fel. Az első törvények e tárgyban a közjog területén maradvá, főfelügyeletről szóltak. (1606. évi 8. tc., 1687. évi 20. tc., 1715. évi 102. tc., 1796. évi 44. tc.) A korabeli rendi jellegű egyesületek közül a vallásos társulatókat, kongregációkat II. József feloszlatta. Az első egyesületi jogszabály az 1795. évi június 23-án 13193. szám alatt kelt helytartótanácsi rendelet, amely szerint az állam főfelügyeleti jogának fenntartása mellett a polgárok egyesületeket szabadon alkothatnak. Ennek ellenére az egyesületek alapszabályait a kormányhoz megvizsgálás és jóváhagyás végett tartoznak felterjeszteni, mert az e nélkül keletkezett egyesületeket tiltott társaságoknak tekintették.

A rendi jog nem foglalkozott az egyesületekkel, ennek megfelelően a reform-

kori ellenzéki politikusok „polgári jogoknak tekintették, hogy ami tiltva nincs az a közjó előmozdítása érdekében társulatba állhassanak”. A bécsi kormányzat azonban gyanakodva tekintett a tőle független kezdeményezésekre. 1836-ban például a kormány betiltotta a diákegyesületeket. Ezen kívül elvárták, hogy az alakuló egyesületek alapszabályait és programjait nyújtsák be jóváhagyás végett, bár ezt egyetlen törvény sem írta elő. 1842-ben elrendelték, hogy az egyesületi alapszabályokat csak akkor lehet kinyomtatni, ha az egyesület megalakítását a hatóságok már jóváhagyták. Ezt kifogásolta az 1844-ben létrehozott Iparegyesület. A Védegyelet és más hasonló egyesületek miatt Metternich már a teljes engedélyezési rendszer és felügyelet irányába tett intézkedéseket, annak ellenére, hogy még a Magyar Kancellária is elismerte, hogy ennek semmilyen jogalapja nincs.

Magánjogi szempontból először Frank Ignác foglalkozott az egyesületekkel. Nem ismerte fel azonban még a valódi karakterisztikáját, hiszen csak annyit írt róla, hogy olyan társaság, amely „személy szabadságával” bír (*hominum consociatio, quae in civitate personae juribus fruitur*).

Az angol klubok példája

Az angol alkotmányos intézmények nagy hatást gyakoroltak az európai konti-

nens jogfejlődésére, ennél fogva a magyar politikusok, jogászok számára is mintaként szolgáltak. Széchenyi István is visszatérően Angliából az alábbiakat írta naplójába:

„Angliában mégis csupán három dolog az, amit az embernek véleményem szerint meg kell tanulnia, és a többi mind semmi: az alkotmány, a gépek, és a lótenyésztés.” Természetes módon a legnagyobb magyar számára, amikor elhatározta, hogy Magyarországon is meghonosítja az egyesületi jog intézményét, az első számú példaképül csak az angol klubok jöhettek szóba, közülük is leginkább az 1815-ben alakult londoni United Service Club, de demokratikusabb felfogással és kiadásban.

Angliában ugyanis már a XVI. században kialakultak a klubok csírái: a vendéglőkben rendszeresen találkozó asztaltársaságok. Ezek a társaságok idővel nem csak szórakozni gyűltek egybe, hanem sokszor üzleteket is kötöttek, a találkozásnak teret adó vendéglők és kocsmák pedig raktárként és árubemutató teremként is működtek. A XVIII. század második felére aztán ezekből az üzletelő, szórakozó asztaltársaságokból alakult ki a híres angol klubélet, amelyben minden társadalmi réteg megtalálta a maga helyét a törzskocsmától az előkelő klubig. Utóbbiakba már csak szigorú feltételek mellett lehetett belépni. Amikor Széchenyi István első ízben járt a szigetországban, vendéglátói természetesen az előkelő, zártkörű klubok világába vezették be.

Oplátka András azt feltételezi, hogy Széchenyi a club elnevezést annak politikai felhangja miatt nem kívánta átvenni, vagyis az egyesület elnevezésével sem a francia forradalom politikai klubjainak, sem a jakobinus kluboknak az emlékét nem akarta a felidézni.

Viszota Gyula Széchenyi naplójegyzeteihez fűzött magyarázatai szerint a gróf 1814-1815-ben, olaszországi tartózkodása során, Cassiniben ismerte meg a kaszinó fogalmát. A névválasztásról Széchenyi egy 1825-ben keletkezett feljegyzésében csak ennyit mondott: „Anstatt Clubb würde es Casino heißen.” A Világban pedig csak ennyit ír: „mert valami nevének csakugyan kelle lenni, Casinónak kereszteltük.”

Nemzeti Casino

Széchenyi nem egyszerűen valamiféle zártkörű társaság megalapításán fáradozott. Azt szerette volna, ha az arisztokrácia, melyet ő továbbra is az ország vezető erejének tartott, nemcsak egymással érintkezne rendszeresen, hanem a nem arisztokrata, esetleg még csak nem is nemesi származású értelmiséggel is. Ebből az érintkezésből pedig a nemzet számára hasznos eszmecsere alakulna ki. Megfogalmazása szerint „a Kaszinó tagja lehet minden tisztességes, művelt magaviseletű, feddhetetlen jellemű önálló férfi, ha kaszinói tagul meghatározott módon a szükséges szavazattöbbséggel felvétetik. Politika pártszínezet és osztálykülönbség a tagok felvételénél vagy ki-

rekesztésénél mérvadó nem lehet.”

Az egyesülés előnyeinek elméleti és gyakorlati bizonyítása Széchenyi István érdeme. Különösen a Világ (1831) című művében hangsúlyozta a *concentració*, az erők egyesítése, a társasélet elsajátításának fontosságát.

Széchenyi ezért már az 1825-ös pozsonyi országgyűlés idején elfajta „magánkaszinót” rendezett be gróf Károlyi Györggyel közösen fenntartott szálláshelyén, ahol élénk társadalmi élet zajlott. A titkosrendőri jelentések szerint az itt összegyűlő társaság elsősorban az országgyűlés tárgyalásait kívánta irányítani, és a nemzeti eszmét akarta erősíteni.

Az 1825-27-es országgyűlés végeztével Pozsonyból Pestre költözvén hozta létre 1827-ben a *Nemzeti Kaszinót*. Segítőtársaival részvényívet köröztek, amelyben 100 forintos befizetéseket gyűjtöttek egy „valódi” kaszinó létrehozá-

sára. Széchenyi számára annyira természetes társulási forma volt a részvénytársaság, hogy még a Casinót is ennek megfelelően szervezte meg.

Az aláíróknak Széchenyi személyesen küldött szét

egyforma szövegű leveleket, melyben a „lófuttatás idejére”, 1827. június 10-ére, a pesti Dorotya utcai Vogel-házba hívja őket a kaszinó megalapítására. Ebből a levélből tudható, hogy a szétküldés idején, 1827 áprilisában, már 164 aláírás gyűlt össze, és még 36-ra volt remény, úgyhogy 200 taggal való indulásra számíthattak.

Az alakuló ülésen Széchenyi gróf ajánlatára Brudern József báró elnökölt s a jegyzőkönyvet Döbrentey Gábor vezette. Széchenyi ez ülésen, mint előadó szerepelt, kinek lelkes beszéde után a kaszinó megalkotását elhatározták. Széchenyi céljairól az alakuló ülésen így nyilatkozott:

„... hogy a Londoni, Párisi, Gráci, Prágai s több casinok példáján, a mi Hazánkban is legyen egy olyan megkülönböztetettebb díszes összegyülekező hely, melyen főbb és előkelőbb s jobb nevelésűek, eszes, értelmes férfiak a társasági rendek mindenik osztályából egymással vagy barátságos beszélgetés végett találkoznak, vagy többféle politikai újságokat, mint amilyeneket rendszerint a kávéházakban találni lehet, s hasznos gazdasági, tudományos, művészi hónapos írásokat olvassanak. Magokat pedig üres óráikban illendően mulathassák, vagy ha történének, hogy ezutánra több magyar főúri házak az eszendőnek egy részét itten Pesten töltenék, ezek közül azok, akik külön házat nem tartanak, a Casinóban egyúttal kények szerint való vendéglőt is lelthessenek és így azt, amit az életnek gyönyörűbbé tételére nézve idegenben

bőven feltalálnak, nálunk hazánkban is lassankint mindinkább pótolva leljék s ez által folyvást többen és többen ide szokjanak...

Széchenyi bejelentette, hogy eddig 175-en jegyeztek 100 forint* értékű részvényt és kötelezték magukat arra, hogy legalább három évig teljesíteni fogják befizetési kötelezettségeiket. Az ülés egy tíztagú bizottságra ruházta az alapszabályok, az ügyvezetés és a házirend kidolgozását, a helyiségek és általában az új intézmény berendezését. Csapó Dániel, Döbrentei Gábor (mint jegyző), Erdélyi János, gróf Fekete Ferenc, gróf Haller Ferenc, gróf Károlyi Lajos, gróf Keglevich Gábor, báró Orczy László, gróf Podmaniczky Károly és gróf Széchenyi István lettek a bizottság tagjai, akikhez később báró Wesselényi Miklós is csatlakozott.

Az összegyűltek Brudern József elnöklete alatt ezután kimondták a kaszinó megalapítását, amelynek ekkor Pesti Casino lett a neve. 1830-tól Nemzeti Casino néven működött.

A szabályzat kidolgozása céljából tízfős bizottságot hoztak létre, ebben helyet kapott, mások mellett, Wesselényi Miklós, Döbrentei Gábor, mint jegyző és természetesen az ötletadó Széchenyi. Ő szorgalmazta, hogy az igazgatóság három tagja közül egy háromévenként cserélődjön, ugyanígy a 24 tagú választmány évenként rotálódjon 1/3-os megújulással.

Mindezzel azt kívánta elérni, hogy kortársai közül minél többen szerezzenek egy intézményben vezetői tapasztalatot.

A küldöttség több gyűlés után 1828. január 4-én tartott közgyűlésén bemutatta munkálatait, a január 20-i gyűlés megállapította az első 10.000 forintos költségvetést és mindezt helyben-

Gr. Csiráký palotája.
Das Palais Csiráký.

hagyták és véglegesen megerősítették a február 3-án és 10-én tartott közgyűlésen. Ezeken választották meg az első – 27 tagú – választmányt és a 3 igazgatót, gróf Berényi Lajost, gróf Fekete Ferencet és gróf Széchenyi Istvánt.

A Casino minden arisztokratikus színezete mellett is osztály – vagy pártkülönbséget nem ismer. A felvétel kellékei tisztesség, műveltség, feddhetetlen jellem s önállóság. A fent említett célok közül az első megvalósítását segítette elő a szabályzat 5. paragrafusában, amely kimondta: „A Casino tagja lehet minden tisztességes, művelt magaviseletű, feddhetetlen jellemű önálló férfi, ha casinoi tagul az alább meghatározott módon a szükséges szavazattöbbséggel felvétetik. Politika párt-színezet és osztálykülönbség

a tagok felvételénél vagy kirekesztésénél mérvadó nem lehet.”

Az egyesületi alapszabály meghatározta a tagfelvétel módját: eszerint a jelentkezőt egy már tagnak felvett

Innen származik a korabeli szóhasználatban sokszor alkalmazott „kigolyózás” szavunk.

Ismeretes, Wesselényi Kossuthot is tagként ajánlotta, de Széchenyi féltette tőle a kaszinót, ezért személyesen bírta rá a későbbi államférfit, vonassa vissza az indítványt.

Az arisztokrácia többsége a teleket Bécsben, a nyarakat külföldön és vidéki birtokain töltötte, ezért, hogy Pesten tartózkodjanak, megfelelő színvonalú időtöltésükről kellett gondoskodni. A kaszinó számos magyar és külföldi újságot, folyóiratot járatott, önálló könyvtárral rendelkezett, melynek alapját maga Széchenyi vetette meg, s ahol a korszak legjelentősebb hazai és külföldi alkotásai voltak hozzáférhetők. A könyvtár a számos felajánlásnak köszönhetően gyorsan gyarapodott, a kezdeti 300 példányszám hét év elteltével már 3 ezer volt.

A politizálás, a társas felolvasások mellett a jelenlévők számára kitűnő kapcsolódási, szórakozási lehetőséget kínált az intézmény több játékterme, a gyakran rendezett táncmulatságok, zenei estek, borkóstolók és a vendéglő. A kaszinóban már a kezdetektől fogva élénk társasági élet zajlott, számos bált is rendeztek, vasárnaponként tartott zenedélutánjaik pedig városszerte elismertek voltak. A magyar nyelv terjesztésére is alkalmas fórum volt a kaszinó, hiszen itt a magyar lett a „hivatalos nyelv.”

A kaszinók kiindulópontjai voltak számos jótékonyági, gazdasági, városszépítő stb. kezdeményezésnek.

az igent vagy a nemet jelentő ládába vetették a részükre kiosztott csontgolyókat.

A Nemzeti Casino működése során a nemzeti és hazafias érzelmeknek mindig híőre volt, a nemzet örömeiben és gyászában egyaránt részt vett és bár az egyesek és magánosok nyomorának enyhítését saját külön egyleti céljai feláldozásával nem vonhatta feladatai körébe, országos és közcélokra nem fukarkodott filléréivel.

Az 1848–49-iki szabadságharc is a nemzeti törekvések pártján találta a Nemzeti Casinot, és midőn a kormány áldozatra szólította fel a hon lakosait, a Nemzeti Casino is sietett összes arany és ezüstműit, valamint az egyleti ház megvételére félretett 20 000 pengő forintnyi vagyont önkéntes hazafíú áldozatul a haza oltárára letenni; hasonlóképp járt el a szegedi árvíz alkalmával.

Ezen kívül más irányú tevékenységet is folytattak, például segítettek a tagoknak boraikat értékesíteni: minden tag bekiülthette lepecsételt palackokban a borát a kaszinó pincéjébe, így lehetőség nyílt arra, hogy megismerjék egymás természetét és akár üzletet is köthessenek.

A Nemzeti Casino célja tehát nem csak a társas élet előmozdítása volt, hanem a kereskedelmet is igyekezett ösztönözni. Széchenyi arra törekedett, hogy a magyar termékeket közvetlenül termelőtől lehessen szerezni.

A Casino ezért a kiváló kereskedőket is felvette tagjai közé. A földbirtokosok a Casino pincéjében tarthatták borukat, a kereskedők pedig üzleteket köthettek gyapjúra, dohányra stb. Az alapító szándéka szerint a

társadalmi élet központjának szerepét volt hivatva betölteni, de a bécsi körökben már egy-két évvel az alapítás után a liberalizmus és a magyarság központi intézményének tekintették.

A Nemzeti Casino stabilizációja érdekében 1829-től kezdve hat évre nyitották meg az aláírást az addigi három helyett. A 122 tag révén 15 000 forint vagyonnal rendelkezett akkor a társaság. A részvények árát viszont 100-ról 50-re szállították le. Ennek hatására a Polgári Casino tagjai is csatlakoztak. A Casino tagjainak évi jövedelme összesítve 12 millió forintot tett ki.

A Nemzeti Casino 1833. február 24-i ülésén aláírást nyitott meg saját ház vételére vagy építésére. 500 forintért adtak ki egy részvényt, ennek ellenére két nap alatt 65 000 forintot írtak alá. Ekkor már 424 tagja és 30 750 forint vagyona volt. A következő év költségvetése: könyvtára 1000 forint, heti zenei előadásra 400 forint, budai magyar színházra 400 forint, artézi kútra havi 50 forint.

1835-ben gróf Széchenyi felhívta a tagokat, hogy végrendeletükben hagyjanak valamit a Casinónak. Ekkor Tasner Antal volt a jegyző, a bevétel 20 196 forint, a kiadás 18 440 forint, a maradvány 4 900 forint.

A Nemzeti Casino mintájára az országnak szinte minden részében sorra alakultak meg a különböző társaságok. Ezekben bár Széchenyi elveivel ellentétben állt, a politika is helyet kapott. Legtöbbször a vármegyék ügyeit is itt tárgyalták meg. Itt tartották a ha-

zafias ünnepeket, innen indultak ki a jótékony adakozások, a reformgondolatok.

Országos egyesületi felmérés 1848 előtt nem készült Magyarországon, az erre vonatkozó adatokat Pajkossy Gábor későbbi statisztikák alapján becsülte meg. E szerint 1848-ban minimum ötszáz egyesület működött Magyarországon (háromnegyedük 1830 után alakult) és száz Erdélyben (fele 1840 után alakult). Magyarországon 170 településen oszlott meg ez az egyesületi tömeg, melyek többsége a városfejlődés élvonalába tartozott.

A pesti kereskedők is a Nemzeti Casino mintájára hozták létre 1831-ben a Merkantil Casinot, amely egy ideig a Nemzeti Kaszinóval működött egy épületben. Ellentétben más kaszinókkal, ahol a magyar nyelv uralkodott, itt az érintkezés nyelve a német volt, a szabályzatot és a tagnévsort is németül adták ki. A Merkantil Kaszinó tagjai közé, demonstratív céllal, Széchenyi is belépett.

Naplójegyzeteiből kitűnik, hogy a tagságot nem pusztán udvariassági gesztusnak tekintette, valóban rendszeresen megfordult a kereskedők kaszinójában. Példáját azonban több arisztokrata nem követte, valószínűleg azért, mert ez a kaszinó főleg a kereskedés céljait szolgálta, egyik fő funkciója az volt, hogy alkalmas helyszínt szolgáltatson az üzleti tárgyalások lebonyolítására. Erről tanúskodik a szabályzat 4.§-a is, amely kimondja, hogy a ház csak kereskedésre és tárgyalásra használatos, a

termekben tilos a dohányzás, pipázás és mindenemű játék. Erre a célra a kaszinó melletti kávéház áll rendelkezésre. Az 5.§ arra int, hogy a kaszinóban csendes beszéd uralkodjék, hogy a tárgyalásokat a hangoskodás ne zavarja.

Széchenyi által alapított kaszinók alapjaiban befolyásolták az egyesületi, a magyar jogot. 1848-as törvényhozók azért nem alkotnak önálló egyesületi jogszabályt, mert úgy vélték, hogy ez már kivívott jogosultság, és ezért nem kell konfliktust vállalni a törvényi szentesítéséért. Mivel a rendi jog nem rendelkezett az egyesületekről, ezért a reformkorban „polgári jogoknak” tekintették az egyesület alapításának jogát, mondván, hogy tiltva nincs, hogy „a közjó előmozdítása végett társulatba álljanak”. A magyarországi 1848. évi áprilisi törvények tehát közvetlenül nem foglalkoztak az egyesülési joggal, mert a jogalkotók úgy vélték, hogy ezt a szabadságjogot már a reformkorban is gyakorolhatták. Közvetve azonban 1848. évi 3. tc. 32. §-a az egyéni szabadság biztosításáról szólva, az egyesületi jogot is biztosította.

HORVÁTH ATTILA

- JEGYZETEK NÉLKÜL - 2015

Forrás: <http://real.mtak.hu/35186/>
* ún. Konvenció forint: 1 ft = 60 krajcár. Napszámber 13-75 kr. Pest polgármesterének 800 ft volt az éves bére!

Az 1994-ben alakult Civil Parlament 1997-ben február 1-jét jelölte meg a CIVILEK NAPJÁNAK. Az eseményről elsőként 1998-ban emlékeztek meg, tekintettel arra, hogy 1946. február 1-jén hirdette ki a Nemzetgyűlés a Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. törvény-cikket. Talán jobb lett volna, ha a Nemzeti Kaszinó megalakulásához igazodik az országos emléknap.

RÉGI MAGYAR MESTERSÉGEK

Írta: *Bogdán István*

A rideg pásztorok

Mint ha pászortűz ég őszi éjszakákon, Messziről lobogva tenger pusztaságán... E sorokkal indította útjára Arany János a Toldi énekeit, ezt a világot idézzük most mi is, de hőstink nem a hírnevessé lett vitéz, hanem a puszták ismeretlenek maradt fia: a magyar pásztor. Közülük is a legrangosabb, a legbecesebb jószág őrzője: a marhapásztor.

A marha ugyanis akkoriban vagyont jelentett, mert nemcsak élelmet adott eleinknek, hanem jó pénzt is, kivált a külkereskedelem révén. Ez a jószág a XV–XVII. században a szomszédos népeknél nagy keresletnek örvendett. Még a német birodalom városai is magyar marhával éltek, ha teheték. Jellemző a helyzetre, hogy amikor I. Ferdinánd 1546-ban a magyar marhára súlyos vámot vetett, Augsburg, Ulm és Nürnberg városok kezdeményezésére a német fejedelmek, sérelmesnek mondván az intézkedést, a birodalmi gyűlésen visszavonatták Ferdinánddal a vámot.

Évente sok ezer marha megjárta azt a hosszú utat, s a magyar marhakereskedők (akiket akkoriban tőzsér-eknek neveztek) tetemesen meggazdagodtak. De a csengő aranyakra váltott marhák nemcsak az urak módját növelték, az országnak is hasznot hajtottak. Bethlen Gábor még fejedelemsége idején sem hagyott fel a tőzsérséggel: innen fakasztotta a pénzt nagyszabású terveire, az iskolák alapításához s a tudósok fizetéséhez egyaránt. Tőzsér-családból származott Thököly Imre is. És a tőzsérség öntötte a Zrínyieknek a szükséges pénzmagot.

A tőzsérek százsám vásárolták a jószágot, főleg az Alföldről. A Kis- és Nagykunság vidékén terpeszkedtek a jó húsu marhát adó, baromjáró mezők, ott nevelődött a városok és földesurak saját, illetve a közbirtokosok és a szegénység közösbe csapott jószága egyaránt. Szilaj marha – rideg pásztor. Az ősi nomádság maradványa, de haldoklása századokon át tartott.

Pászortársadalmunkban élni annyi volt, mint szabadnak lenni – hisz a szemhatár a végtelenbe futott. Még a család sem korlátozta – a rideg szó nőtlenséget is jelentett. Rideg pásztornak senki sem született, hanem magától lett az. Akár jószántából, mert otthagya a társadalmat, akár akaratlan, mert az kivetette magából. Többnyire a török elől menekülők vagy éppen a kunok ivadékai voltak, ősi soron szabad emberek...

- RÉSZLETEK - (BUDAPEST, 1973)

SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG

VÁROSI LOKÁLPATRIÓTA EGYÜTTMŰKÖDÉS
6400 Kiskunhalas, Hősök tere 2.
www.sziladyarontarsasag.hu
Adószám: 18343081-1-03

Kiskunhalas: színház, szálloda és vendéglő 1913-ban
Bodó árverési gyűjteményéből.

A Civil és Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Helyettes Államtitkárság

szakmai irányító feladatot lát el a civil és társadalmi kapcsolatok fejlesztése területén. Kiemelt feladatának tekinti a civil szektorral kapcsolatos ágazati politika kialakítását és megvalósításának összehangolását. Ennek érdekében működteti a *Civil Információs Portált*, valamint a civil szervezetek működését elősegítő *Civil Közösségi Szolgáltató Központokat* is minden megyében és a fővárosban.

A **Civil Információs Portál** biztosítja a civil szervezetek számára azokat az alapvető információkat, amelyek a működésükhöz elengedhetetlenek. Célja, hogy egy honlapon összesítve legyenek elérhetők a minisztériumok és a központi államigazgatási szervek által a világhálón közzétett, civil szervezetekre vonatkozó nyilvános információk.

<https://civil.info.hu>

1% – A Szilády Áron Társaság 1993-ban alakult meg, 1994-ben hoztuk létre a **Thúry József Alapítványt**, 1999-ben a **Péter Dénes Népfőiskolát**. Minden tevékenységünk a halasi polgárok érdekében, a lokálpatrióta értékek megtartására irányult mindaddig és reméljük, hogy a jövőben is, rendületlenül! Támogassa Ön is 1% adófelajánlásával erőfeszítéseinket!

*

A **járványügyi veszélyhelyzetmiatt fennálló korlátozások** miatt, a személyes találkozásaink, közösségi programjaink elmaradnak, de igyekszünk hasznos olvasmányokkal, információkkal ellátni tagjainkat, postai levelek megküldésével, honlapunkon megjelenő hírekkel, telefon és e-mail kapcsolattartással! Vigyázzunk egymásra!

*

A *LYCEUM – társasági közlöny* 18. számának várható megjelenése: 2021. május. A programváltoztatás jogát fenntartjuk! A programokról külön értesítéseket is küldünk!

*

A *Nádor Klub* (2009 – 2016) *STÁDIUM* polgári hírlevelének 1-26. számai, valamint a *LYCEUM – társasági közlöny* 1-14. száma letölthető a www.vashatos.hu vagy a sziladyarontarsasag.hu honlapokról. Várjuk javaslatait lokálpatrióta alkalmainkhoz!

*

További információk:
+3620/465-2300